

ZO 12 APR 26

SATELLITE

Speak

Lia Manchón Martínez, viool
Coline Meulemans, altviool
Marc Martin Nogueroles, cello

ZO 12 APR 26

SATELLITE

Speak

Lia Manchón Martínez, viool
Coline Meulemans, altviool
Marc Martin Nogueroles, cello

PROGRAMMA

IRENE BRITTON SMITH (1907-1999)

Fugue in G minor for violin, viola, cello. Moderato assai (1938)

EMMY FRENSEL WEGENER (1901 - 1973)

Suite voor viool, alt en cello (1925)

- I. *Inleiding. Moderato Chiara*
- II. *Fugato. Rigoroso*
- III. *Scherzo. Leggiero et Presto*
- IV. *Andante. Dolce*
- V. *Finale. Vivace*

SOFIA GUBAIDULINA (1931-2025)

Strijktrio ter nagedachtenis aan Boris Pasternak (1988)

- I.
- II.
- III.

GIDEON KLEIN (1919-1945)

Strijktrio (1944)

- I. *Allegro*
- II. *Lento. Variaties op een Moravisch volkslied*
- III. *Vivace*

SPEAK

Hoe te spreken wanneer je het zwijgen wordt opgelegd? Welke woorden blijven over wanneer je verhaal wordt uitgewist? Voor hun programma *Speak: Art and Freedom* selecteerden de musici van Satellite 20ste-eeuwse strijktrio's geschreven door componisten die leefden in onderdrukking. *'Op verschillende momenten in de geschiedenis mochten mensen niet spreken, en was kunst de enige uitweg'*, aldus de musici. *'Muziek is een manier om je uit te drukken en zonder woorden je stem te laten horen.'*

Door componisten in de schijnwerpers te plaatsen die moesten strijden voor hun plaats – in de wereld en in het collectief geheugen – opent Satellite zijn muzikale horizon. Componisten als Emmy Frensel Wegener, Sofia Gubaidulina en Gideon Klein zijn niet bij iedereen even bekend, maar onthullen iets dat volgens het ensemble tot de essentie van muziek hoort: politiek. *'De keuze van een programma is nooit neutraal maar altijd van nature politiek'*, vindt Satellite. Omdat je je steeds laat leiden door wat voorhanden is, is die keuze politiek. Immers: wat voorhanden is – welke werken de moeite waard zijn te bewaren, welke muziek als meesterwerk wordt beschouwd – is vaak gebaseerd op vastgeroeste vooroordelen.

Tegelijkertijd is ook de muziek van Frensel Wegener, Gubaidulina en Klein fundamenteel getekend door de repressieve politieke context waarin ze leefden. Al betekent dat niet dat hun werk doordrongen is van tristesse, vindt Satellite, die er ook hoop en licht in ontwaart. Zo is Emmy Frensel Wegeners *Suite voor viool, altviool en cello* tegelijkertijd romantisch en expressief.

Die balans maakt haar werk vernieuwend, hoewel het vandaag amper wordt uitgevoerd. *'Al te vaak verdwijnen vrouwen die in hun eigen tijd bekend waren tussen de pagina's van de geschiedenis'*, vertelt Satellite daarover. *'Zo wordt de herinnering aan de halve mensheid systematisch uitgewist.*

Ook Nobelprijswinnaar Boris Pasternak moest vechten om zijn stem. Vanwege zijn kritiek op het Sovjetregime werd de Russische schrijver van onder meer *Dokter Zjivago* opgejaagd door de Communistische Partij. Als eerbetoon aan zijn moed om zijn stem te laten horen, schreef de Russische Sofia Gubaidulina haar *Trio voor viool, altviool en cello*. In dit trio *'kan je geen verhaal of personages ontwaren, maar slechts lijnen en vormen'*, vertelt Satellite, en dat was ook Gubaidulina's ambitie. Ze beschouwde elke noot als een symbool – voor het leven, voor de dood – en wilde via contrasterende, dissonante klanken de harde realiteit overstijgen.

Ondanks de talloze struikelblokken op hun pad, slaagden componisten als Gubaidulina erin het complexe landschap van onze menselijke emoties uit te drukken, vindt Satellite. Dat talent herkennen ze ook in Gideon Klein, een Joodse componist van Tjecho-Slowaakse afkomst, die zijn belangrijkste werk in het concentratiekamp van Terezín (Theresienstadt) schreef. Met zijn strijktrio neemt hij afstand van de hedendaagse, atonale muziek die zich op dat moment in Duitsland en Oostenrijk ontwikkelt, en kiest hij voor lichte, ritmische en zelfs dansbare muziek. Voor het tweede deel baseerde hij zich op een volksliedje over een vogel die naar een toren vliegt, op zoek naar de vrijheid die ook Klein verlangde.

Wat er in Klein omgving toen hij enkele dagen voor zijn deportatie naar Auschwitz dit trio schreef, weten we niet. Daarom kiest Satellite niet voor inleving maar voor afstand en respect. *'We willen niet ontrouw zijn door ons in te beelden wat de componisten uit dit programma voelden. Wij kennen hun toekomst, maar zij enkel hun verleden.'*

HANNE SCHELSTRAETE

ACHTER DE FAÇADE VAN THERESIËNSTADT

In vergelijking met het aantal personen die voet zetten binnen de kampen, zijn er slechts weinig getuigen die de vernietigingskampen levend verlieten. Hun getuigenis wordt ondersteund door verschillende materiële getuigen die bewaard zijn en die nu bestudeerd worden. Dit geldt ook voor het biljet van 100 kronen dat uitgegeven werd in Theresiënstadt, evenals voor de andere reeksen bonnen en biljetten die gangbaar waren in werkkampen, concentratiekampen en getto's.

Ook al weet men dat er geen reguliere handelsactiviteit mogelijk was binnen de kampen, toch waren biljetten – of eerder bonnen – er geen zeldzaamheid. Verschillende coupures waren in omloop in verscheidene kampen en getto's.

Deze bonnen waren over het algemeen vrij eenvoudig van ontwerp en drukwerk. De biljetten van Theresiënstadt vormen evenwel een uitzondering. In dit kamp waren de verschillende denominaties die er in omloop waren bijzonder verzorgd. De munteenheid «krone» verwijst tevens naar de munteenheid van het toenmalige Tsjecho-Slowakije. Op de biljetten zijn symbolen terug te vinden die verwijzen naar het Jodendom: de Davidster en Mozes met de Tafelen der Wet. Indien er zoveel zorg besteed werd aan de vormgeving van de biljetten, dan is dit omdat uiterlijke schijn belangrijk was in Theresiënstadt, een kamp gevestigd in de oude vestingstad Terezín ten noorden van Praag. Soms is er zelfs sprake van een «*modelkamp*», maar in feite betrof het een propagandamiddel, een opgepoetste façade waarachter de Nazi-misdaden zich afspeelden.

Bij het opzetten van de «*Endlösung*» realiseerden de Nazi's zich dat het tewerkstellen en verdwijnen van sommige Joden achterdocht zou kunnen opwekken buiten de kampen. En inderdaad, hoe maak je het geloofwaardig dat je ouderen en oorlogsinvaliden aan het werk zet? Hoe laat je Joodse kunstenaars en erkende wetenschappers ongemerkt verdwijnen? Om de nieuwsgierigheid van de buitenwereld niet aan te wakkeren, beslisten ze om van Theresiënstadt iets bijzonders te maken. Het kamp met de aanblik van een klassieke stad ontving aanvankelijk enkel welbepaalde groepen Joden: oorlogsinvaliden en gedecoreerden van de Eerste Wereldoorlog en erkende kunstenaars en wetenschappers. Ook 65-plussers en anderen die hadden betaald in de hoop in Theresiënstadt een betere behandeling te krijgen dan elders.

Theresiënstadt cultiveerde de indruk van een Joodse

stad waar het leven zijn gewone gang ging. Het was het «*modelkamp*» dat, bij vragen van de buitenwereld, getoond werd aan de pers en het Rode Kruis als bewijs van de humane behandeling van de Joden door de Nazi's. Er werd zelfs een propagandafilm gedraaid. Andere elementen die de oogverblindende in de hand werkten, waren koffiehuizen, scholen, een theater, sportevenementen, winkels, banken en geld. Beslissingen werden er officieel genomen door de «*Raad van Ouderlingen*». Deze Raad bestond uit ingezetenen van het kamp met aan het hoofd ervan Jakob Edelstein, wiens handtekening terug te vinden is op de biljetten.

Aan het ontwerp werd de uiterste zorg besteed. Een eerste ontwerp bijvoorbeeld van het Mozesportret door de jonge gevangene kunstenaar Peter Kien werd aanvaard door de Raad van Ouderlingen en de kampcommandant maar niet door Adolf Eichmann. Deze Gestapomedewerker en hoofd van de afdeling «*Judensachen*» vond Kiens Mozesportret te arisch. Hij moest hem een meer «*semitisch*» uiterlijk geven: een uitgesproken haviksneus en gekrulde haren.

Het papiergeld van Theresiënstadt maakte deel uit van een groots opgezet bedrag. Deze biljetten met relatief kleine koopkracht konden gebruikt worden om bepaalde taksen te betalen, bijvoorbeeld deze op pakjes die de ingezetenen toegestuurd kregen van buiten het kamp. Deze taks kwam dan nog eens bovenop de taks die de verzenders eerder al hadden betaald. De winkels in het kamp waren schijnvitrines waarin, als toppunt van ironie, vaak voorwerpen lagen die in beslag waren genomen van de ingezetenen op het ogenblik van hun aankomst in het kamp.

SATELLITE

Het Ensemble Satellite bereikte de hoogste plaats in de wedstrijd Supernova voor nieuwe kamermuziekgroepen 2025, een samenwerking van de klassieke radiozenders Klara en Musiq'3 en meerdere cultuurhuizen. CCHA is hierbij betrokken als 'sterrenkijker'.

Satellite werd opgericht in 2021 en legt zich voornamelijk toe op strijkkwartetten en -trio's. Eveneens winnaar van de eerste prijs van Génération Classique 2025, kan het Ensemble Satellite bogen op een ruime podiumervaring in België en Europa: Klarafestival, Midis-Minimes, Zomer van Sint-Pieters (BE), Chigiana, Loro Ciuffena (IT), tournee in de regio Valencia (ES), Festival en Poitou (FR) e.a.

Het ensemble heeft masterclasses gevolgd bij het Kronos Quartet en bij altviolist en componist Garth Knox, met name rond zijn stuk voor strijkkwartet "*Satellites*". Het volgt lessen bij cellist en pedagoog Guy Danel (Quatuor Danel). Het trad ook op met zangeres Laïla Amezian op het Klarafestival en Le Monde est un Village.

Satellite onderscheidt zich met name door zijn actieve inzet voor de aanwezigheid van vrouwelijke componisten in het huidige muziklandschap. Het ensemble staat op het programma van Jeunesses Musicales 25/26 en 26/27 voor zijn project "*Speak*" en werkt regelmatig samen met de vzw Chamber Music for Europe.

EEN GREEP UIT HET AANBOD KLASSIEK SEIZOEN 25/26

ZA 25 APR 26

20 u - concertzaal

**Belgian National Orchestra & Nemanja Radulovic, viool
o.l.v. Anthony Hermus**

Radulovic plays Prokofiev

WOE 29 APR 26

20 u - kathedraal

Música temprana

Bailes, tonadas & cachuas

ZO 31 MEI 26

11 u - Clarenhof

Teresa Madeira, cello

Tre solo per violoncello II

VR 12 JUNI 26

20 u - concertzaal

Brussels Philharmonic o.l.v. Samy Rachid

Laureatenconcert Koningin Elisabethwedstrijd 2026 - Cello

MEER INFO OVER HET VOLLEDIGE AANBOD KLASSIEK: [CCHA.BE/KLASSIEK](https://ccha.be/klassiek)

MEER INFO OVER TICKETVERKOOP: [CCHA.BE/TICKETS](https://ccha.be/tickets)